

**IZAZOVI U SPROVOĐENJU MERA POJAČANOG NADZORA OD STRANE
ORGANA STRATATELJSTVA SA DECOM U SUKOBU SA ZAKONOM**

*Sunčica Dimitrijoska¹¹³, redovni profesor
Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“ Skopje, Filozovski Fakultet,
Republika Severna Makedonija*

Abstract: *Deca koja dolaze u sukob sa zakonom ne čine to po sopstvenom izboru, nego kao rezultat suženih mogućnosti dostupnih za njihov razvoj. Mogućnosti su još više ograničene jednom kada uđu u sistem krivičnog pravosuđa. Maloletnička delikvencija nije priča o uspehu, već svedočanstvo o neuspehu. U stručnoj literaturi prihvaćena je podela etioloških faktora maloletničke delikvencije na: egzogene ili spoljne koji se odnose na socio-kulturološke uslove života: škola, porodica, stanovanje, grupa vršnjaka, mediji, slobodno vreme i sl., endogeni ili unutrašnji (emocije, karakter, temperament, inteligencija i sl.). Kombinacijom dva ili više faktora maloletnik se može naći u situaciji da izvrši krivično delo ili da ispolji asocijalno ponašanje. Najčešća reakcija države prema maloletnim počiniocima krivičnih dela je izricanje mera pojačanog nadzora u preko 80% slučajeva. Mere pojačanog nadzora (izriču se maloletniku prema kojem treba preduzeti trajnije mere vaspitanja, prevaspitanja ili lečenja uz odgovarajući nadzor, a nije potrebno njegovo potpuno odvajanje iz dotadašnje sredine u kojoj živi). Pojačan nadzor od strane organa starateljstva uključuje se u rad sa roditeljima i rad sa decom. Rad sa roditeljima je na razvoj odgovornog roditeljstva, razvoja i sticanja vestina za odgovorno roditeljstvo. Mera traži intenzivan rad sa decom i njihovim roditeljima. Istraživanja pokazuju nedovoljnu posvećenost organa starateljstva i izazovima sa kojima se sreću u svom radu. Istraživanje ukazuje na izazove koj smanjuju efekte rada sa decom i njihovim roditeljima. Veliki broj korisnika i mali broj resursa ne omogućavaju planirane efekte intervencija. U radu pored podataka istraživanja dati su primeri dobre prakse rada sa decom u sukobu sa zakonom i njihovih roditeljima.*

Ključne reči: *deca u sukobu sa zakonom, mera pojačanog nadzora od organa starateljstva, odgovorno roditeljstvo.*

Uvod

Često je fokus usluga socijalnog rada porodica. Problemi sa kojima se suočava dete u sukobu sa zakonom najčešće su rezultat dinamike u porodici. Centri za socijalni rad nude više vidova pomoći za koje dete ima pravo dok živi u roditeljskom domu, tako da se, kada se pojavi problem, dete se ne smešta automatski u ustanovu – dečji dom, već se nastoji da reši problem u svom svakodnevnom okruženju – prirodnoj porodici. Mere pojačanog nadzora izriču se detetu kada postoji potreba za trajnijim merama vaspitanja, prevaspitavanja ili lečenja uz odgovarajući nadzor, a nije potrebno njegovo potpuno odvajanje od porodične sredine. Mere pojačanog nadzora od strane organa izreći će sud ako su roditelji propustili, a mogli su da vrše nadzor nad detetom, no im je potrebna podrška od organa za starateljstva za razvijanje odgovornog roditeljstva. Roditeljima se nameću određene obaveze u pogledu mera koje treba preduzeti za podizanje deteta otklanjanje štetnih uticaja na dete. Mera ne može trajati kraće od godinu dana, niti duže od tri godine. Za potrebe podrške detetu u sukobu sa zakonom voditelj slučaja sprovodi saradnički proces procene, planiranja, aktivnosti i usluge koje će

¹¹³ sdimitrijoska@yahoo.com

zadovoljiti holističke potrebe deteta i njegove porodice kroz komunikaciju i raspoložive resurse, koji promoviše kvalitetne rezultate u unapređenju odnosa u porodici deteta.

Nacionalni pravni okvir za sprovođenje mere pojačanog nadzora od strane organa starateljstva za decu u sukobu sa zakonom

Osnovno pravo deteta je pravo na život sa roditeljima. Država je dužna da pruži zaštitu svakom detetu u porodičnom okruženju kad god je to moguće. Svako dete, prema uzrastu i zrelosti, ima pravo da učestvuje u postupku koji ga pogađa i u kome se odlučuje o njegovim pravima (član 65. Zakon za semejstvo, *Služben vesnik na Republika Makedonija* br. 80/1992, 9/1996, 38/2004, 33/2006, 84/2008, 67/2010, 156/2010, 39/2012, 44/2012, 38/2014, 115/2014, 104/2015 i 150/2015, 53/2021, 199/2021).

Briga o deci je obaveza roditelja, pojedinaca, institucija, ali i čitavog društva uz kontinuiranu, kvalitetnu i efikasnu podršku deci i njihovim porodicama. Društvo mora da brine o deci, posebno deci u riziku ili deci u sukobu sa zakonom, uključivanjem u preventivne programe i razvijanjem odgovornog roditeljstva.

Zakon o pravdi za decu (Služben vesnik na Republika Severna Makedonija br. 66/2024) zasnovan je na odredbama Konvencije o pravima deteta i daje prednost preventivnim, zaštitnim i vaspitnih merama a manje kaznama utvrđene ovim zakonom. Princip najbolji interes deteta se koristi kao primaran, poštuju se stavovi deteta, pravo da se čuje, da odaberu prioritete kad se donose odluke za dete uzimajući u obzir i brojne faktore koji utiču na svaki pojedinačni slučaj, bira se ono što je najneophodnije za opšto dobro deteta. Pristup restorativne pravde je sveobuhvatan i vodi ka obezbeđivanju sprovođenja prava deteta, da dete bude saslušano, istovremeno nastojeći da se postigne restorativni ishod koji će promovisati rehabilitaciju i reintegraciju deteta. Restorativna pravda omogućava mirno rešavanje konflikata unutar zajednica, porodice i škole i fokusira se na pomirenje između počinilaca i onih koji su pogođeni krivičnim delom kako bi se obnovila društvena kohezija. Deca koja su u sukobu sa zakonom obaveštavaju se o trajanju izrečene mere, a sud po službenoj dužnosti svakih šest meseci preispituje meru kako bi se utvrdilo da li se situacija promenila ili ne, da li kazna treba da bude privremeno ukinuta. Sudija za decu prati slučaj deteta od izricanja mera i njenih sprovođenja. Prema Zakonu o pravdi za decu, dete u sukobu sa zakonom je svako dete koje je izvršilo delo, propisano zakonom kao krivično delo i za koje je propisana kazna veća od trigodišnje kazne zatvora.

Prema zakonodavstvu Republike Severne Makedonije, za decu uzrasta od 14-16 godina izriču se disciplinske mere, mere pojačanog nadzora ili smeštaja u vaspitno-popravnu ustanovu za radnju koja se po zakonu smatra krivičnim delom. Za radnju koja se po zakonu smatra krivičnim delom i detetu od 16 do 18 godina mogu se izreći vaspitne mere. Detetu od 16 do 18 godina pored vaspitne mere može se izreći kazna.

Tabela br. 1 Deca u sukobu sa zakonom sa kojima radi Centar za socijalni rad u period od 2020 do 2023 godine

Godina	2020		2021		2022		2023	
Kategorije dece	Radilo se u 2019 godini	Novo-evidentirana deca	Radilo se u 2020 godini	Novo - evidentirana deca	Radilo se u 2021 godini	Novo-evidentirana deca	Radilo se u 2022 godini	Novo-evidentirana deca
Dete 14-16 godina	539	1137	66	134	609	883	161	186
Dete 16-18 godina	222	398	224	448	282	388	361	420
Ukupno	761	1535	290	582	891	1271	522	606

Izvor: JU Zavod za socijalnu delatnost, 2023 godina

Od podataka iz Tabele br.1 može se videti da je najveći broj dece sa kojima je radio Centar za socijalni rad bilo u 2020 godini 2296 dece od kojih 1535 novoevidentiranih deteta i 761 dete sa kojim je radio Centar za socijalni rad u 2019 godini, zatim u 2021 godini, 2162 deteta od koji novo evidentiranih 1271 dete i 891 dete sa kojima je Centar za socijalni rad radio u 2021 godini. Najmanji broj dece u sukobu sa zakonom bio je u 2021 godini 872 deteta od kojih broj novoevedentirane dece je 582 deteta i 290 deteta sa kojim je Centar za socijalni rad radio u prethodnoj godini.

Mere pojačanog nadzora izriču se detetu kada postoji potreba za trajnijim merama vaspitanja, prevaspitanja ili lečenja uz odgovarajući nadzor, a nije potrebno njegovo potpuno odvajanje od porodice. Mera pojačanog nadzora može biti od strane roditelja, staratelja, hraniteljske porodice ili centra za socijalni rad.

Ako roditelji ili staratelj nisu u mogućnosti da vrše pojačan nadzor nad detetom, ono se stavlja pod nadzor Centra za socijalni rad. Trajanje ove vaspitne mere ne može biti kraće od jedne, ali ne duže od tri godine. Za vreme trajanja mere dete nastavlja da živi sa roditeljima, a pojačan nadzor nad njim sprovodi Centar za socijalni rad. Prilikom izricanja mere pojačanog nadzora, sud može detetu odrediti jednu ili više posebnih obaveza ako je to neophodno za uspešnije izvršenje izrečene mere.

Sprovođenje vaspitne mere pojačanog nadzora od strane organa starateljstva realizuje sam Centar za socijalni rad kao organ starateljstva dok nadzor nad sprovođenjem i kontrolu sprovođenja ove vaspitne mere vrši sudija za maloletnike koji je sudio u prvom stepenu. S tim u vezi, zakonom je propisana obaveza nadležnog organa starateljstva, Centra za socijalni rad da na svakih 6 meseci dostavlja izveštaj o sprovođenju vaspitne mere sudiji za maloletnike i javnom tužiocu dostavlja izveštaj o toku i rezultatima izvršavanja mere pojačanog nadzora. Sudija za maloletnike može zahtevati dostavljanje izveštaja i u kraćem vremenskom intervalu. Pored toga, sudija za maloletnike i javni tužilac za maloletnike moraju jednom godišnje da vrše neposredan nadzor i kontrolu izvršenja izrečene vaspitne mere pojačanog nadzor od strane organa starateljstva. Ovako koncipirana praksa omogućava voditelju slučaja da realizuje aktivnosti uključene u Individualnom planu za dete i pošalje izveštaj o realizovanim aktivnostima sa roditeljima i detetom i njihov uticaj na dete sa kojim se sprovodi mera pojačanog nadzora od strane organa starateljstva.

Rad sa porodicom

Porodica je temelj svakog čoveka. Ako je funkcionalna, porodica predstavlja sigurnu luku, utočište, oslonac i polje za učenje međuljudskih odnosa. Način na koji neko razume odnose u biološkoj porodici razumeće i odnose sa drugim ljudima kasnije u životu.

Kada u ljudskim odnosima postoji bliskost, pažnja, podrška, konflikt, distanca, kompromis ili lojalnost, to se u velikoj meri preklapa sa odnosima koje deca imaju sa članovima porodice. Upravo zbog značaja porodičnih odnosa i zdravog funkcionisanja ovog sistema u svim segmentima, veoma je važno da se svako disfunkcionalno ponašanje reši kroz proces profesionalnog porodičnog tretmana.

Najčešći problemi u porodičnom životu su:

1. Problemi u komunikaciji (između partnera, između deteta i roditelja).
2. Problemi uzrokovani promenom porodične strukture (npr. razvod, smrt jednog od roditelja).
3. Razni konflikti u svakodnevnom funkcionisanju porodice (npr. različiti stavovi roditelja i sl. prema vremenu kada adolescent izlazi u grad, različiti stavovi partnera o raspodeli kućnih poslova ili načinu provođenja slobodnog vremena sa detetom).
4. Problemi u definisanju uloga roditelja i dece (redosled rođenja roditelja u njihovim primarnim porodicama, red rođenja dece, uloge roditelja i dece i ponašanja koja odgovaraju onim ulogama koje donose njihove porodice).

5. Problemi u vezi sa različitim obrazovnim stavovima (različiti metodi vaspitanja koje propagiraju roditelji mogu oštetiti i roditeljski i bračni podsistem, kao i konfuziju u razvoju deteta).

Sprovedene procene rizika i jakih strana roditelja i deteta treba da odgovore na sledeća pitanja:

- 1) Da li roditelji mogu blagovremeno ostvariti promenu u interesu deteta?
- 2) Kako stručna osoba može pomoći?
- 3) Kako bi ta promena izgledala?

Procena roditeljskih kapaciteta za promene može se obaviti kroz sledeće korake:

Korak 1. Trenutna situacija deteta i porodice je razrađena – Šta se dešava upravo sada?

Korak 2. Dogovaranje sa detetom i roditeljima (pojedinačno i zajedno) šta je to što treba promeniti.

Korak 3. Davanje predloga za pomoć i podršku, za koju su voditelji slučaja sigurni da će moći da bude izvodljiva i da će doneti rezultate (Harnett, 2007).

Centar za socijalni rad sprovodi meru nadzora organa starateljstva, upozorava roditelje na nedostatke u vršenju roditeljskog prava, no i daje savete. Za decu koja su u sukobu sa zakonom radi se na razvijanju otpornosti da prevaziđu rizik u kome se nalaze tako što će zadovoljiti osnovne egzistencijalne potrebe deteta, obezbeđivanjem hrane, toplog doma, zdravstvene zaštite i socijalnih usluga.

U radu sa porodicom uspostavlja se kvalitetan profesionalni odnos između stručnjaka i porodice, koji je osnova za uspeh u radu za prevazilaženje rizika i postizanje željene promene. Otpor roditelja je u izvesnoj meri proizvod prirode i kvaliteta interakcije i odnosa. Ovo je ključno jer stavlja u središte pažnje profesionalno ponašanje stručnog radnika kao potencijalni uzrok otpora i kao sredstvo za smanjenje otpora (Forester et al 2012).

Roditelji su često bili preplavljeni strahom, a potom i očajem, usled nekog „problema“ koje je dete napravilo i tada dolazi do manifestacije roditeljskog besa i uvredljivih reči koji samo dodatno naruše ionako ranjiv odnos. Druga krajnost je roditelj da se povuče i ignorisanjem i odbacivanjem deteta kažnjava ga za ono što je učinilo. Uspostavljanje samokontrole, svesti o tome šta dete misli i oseća, kako da adekvatnije postupamo prema samome sebi i drugima, jedan je od najvažnijih ciljeva u radu sa roditeljima.

Radi se na suštinskom prihvatanju deteta u kvalitetnoj društvenoj mreži sa kojom je dete u stalnom kontaktu, koja mu pomaže u socijalnoj integraciji sa sredinom u kojoj živi. Direktnan tretman se ostvaruje realizacijom preventivnih i korektivnih mera koje su određene po proceni potreba za intervencije u porodici deteta u sukobu sa zakonom. Tretman se sprovodi sa ciljem roditelji da promene postojeće stavove i vaspitne stilove koji su nepovoljni za dete (bilo u smislu potpunog zanemarivanja ili prezaštitničkog odnosa, lošem načinu života roditelja i sl.) Centar za socijalni rad je usmeren na rad sa detetom i njegovom porodicom.

Porodična terapija se koristi za različite probleme. Na primer, koristi se za probleme interakcije roditelja i dece, uključujući širok spektar problema. Radeći na otkrivanju smisla i strukture života deteta, da dete sagleda nepovoljne tačke u svom životu, ali i snage koje ima i da osmisli svoj život. Radi se sa detetom na uspešnom suočavanju sa stresom kada ima poremećen odnos sa okolinom, bilo da je potrebno da promeni sopstveno ponašanje, bilo da smanji doživljaj stresa na subjektivnom nivou. Sa detetom se radi na doživljavanju rada, da zna šta da radi i da bude motivisan za to (Dimitrijoska, 2012).

Da bi se pomoglo porodici, koristi se sistemska porodična terapija za rešavanje problema u interakciji roditelja i deteta, uključujući širok spektar problema: probleme u komunikaciji i nesporazume između roditelja i dece u vezi sa izborom prijatelja, upotrebom alkohola, izradom domaćih zadataka, ponašanja, navika i proces učenja. Ciljevi porodične terapije su sledeći:

1. unapređenje funkcionisanja porodice kroz: povećanje kohezivnosti zajednice; povećanje otvorene komunikacije između članova porodice; smanjenje postojećih i novih sukoba na konstruktivan način;
2. radi se sa članovima porodice na tzv. anticipaciji stvarnosti gubitka (da se što više otvaraju bolne teme i sadržaji u vezi sa tim sa svakom konkretnom porodicom).

Među programima koji se izdvajaju kao veoma značajni i efikasni su model funkcionalne porodične terapije namenjen maloletnicima od 11-18 godina koji imaju problema sa delinkvencijom, nasiljem, konzumiranjem opijata. Program je usmeren na poboljšanje porodične dinamike, rada kod kuće, jačanje emocionalne kompetencije i adekvatnih vaspitnih stilova. Prema Zakonu o socijalnoj zaštiti (Služben list Republike Severne Makedonije, br. 104/2019), član 4, voditelj slučaja je stručni radnik zadužen za konkretan slučaj koji u saradnji sa korisnikom/detom, utvrđuje potencijale i potrebe i koristi stručne i druge resurse Centra za socijalni rad i drugih ustanova i organizacija sa područja jedinice lokalne samouprave, koji su neophodni za zadovoljavanje potreba i prevazilaženje problema, tj. pružanje odgovarajućih usluga deci/korisnicima.

Multisistemski program porodične terapije je osmišljen da pomogne roditeljima da razumeju probleme svoje dece i da se efikasno nose sa njima. *Multisistemska terapija* je efikasna u podršci deci u sukobu sa zakonom i njihovim porodicama. Program doprinosi promeni prestupničkog ponašanja u vidu smanjenja zloupotrebe supstanci, kao i promeni ponašanja okoline i porodice prema deci uzrasta od 12 do 17 godina. Program se primenjuje od tri do pet meseci. Terapija smanjenje hapšenja adolescenata i smeštaja u ustanove socijalne zaštite (Brondino 1996).

Svakom detetu treba porodica u kojoj će dobiti adekvatnu ljubav, brigu, negovanje i sigurnost i koja će mu omogućiti da ostvari pravilan rast i razvoj, kao i svoj puni potencijal. Vođeni principom „najboljeg interesa deteta“, stručnjaci koji rade sa porodicama često se suočavaju sa izazovom kako deci obezbediti adekvatnu zaštitu s jedne strane i pomoć i podršku roditeljima s druge. Naročito kada je rizik identifikovan u samoj porodici. Kada se dete i njegova porodica se suočavaju sa više problema, to je veći rizik od zanemarivanja i zlostavljanja (Cleaver, Unell i Aldgate, 2011). Važno je da stručnjaci razumeju faktore rizika i ranjivosti kako bi mogli da utvrde kojim porodicama je potrebna dodatna pomoć i podrška, a kojima je potrebna kompleksna stručna pomoć i podrška kako bi njihova deca bila bezbedna.

Neophodno je podržavati i podsticati članove porodice da jedni drugima pružaju međusobnu podršku. Vođenje slučaja u radu sa detetom u sukobu sa zakonom podrazumeva sistematičnost u radu sa detetom i članovima njegove porodice u domenu psiho-socijalnog sazrevanja i funkcionalnosti porodice.

Istraživanje koje je sprovedla Nevena Žegarac u tri velika Centra za socijalni rad u Nišu, Beogradu i Novom Sadu, odnosi se na mapiranje radne prakse u Srbiji, i pokazalo se da se stručni radnici još uvek prilagođavaju uvedenim reformama u sistemu socijalne zaštite, kao i na nedostatak stručnog kadra koji dodatno utiče na opterećenje voditelja slučaja, što može negativno uticati i na korisnika u smislu kvaliteta usluge koju dobija (Žegarac, 2016). Analizom raspoloživog istraživanja u Republici Severnoj Makedoniji o obimu poslova dobijen je podatak da minimalni broj korisnika je 259 po stručnom službeniku. Tačan broj je svakako negde između 259 i 334. Ako minimalno opterećenje zaposlenih u vođenju predmeta procenimo kao odnos broj korisnika koji ne koriste razna prava na novčanu pomoć, ne računajući korisnike jednokratne novčane pomoći i broja voditelja slučaja, onda možemo okvirno proceniti da jedan voditelj slučaja u proseku radi sa 314 korisnika (Dimitrijoska, 2022). Broj predmeta koji se dodeljuju jednom voditelju slučaja treba da se kreće do 200 korisnika novčanih prava, 150 korisnika usluga niskog rizika, 100 korisnika srednjeg rizika i 50 korisnika visokog rizika, ali uz mogućnost da se izvrši prilagođavanje u zavisnosti od broja korisnika novčanih prava i usluga i raspoloživog osoblja u Centrima za socijalni rad.

Od obavljenih intervju sa 15 roditelja dece u sukobu sa zakonom sa kojim se sprovodi mera pojačanog nadzora organa starateljstva može da se zaključi o sledećim izazovima:

1. Potrebno je veće angažovanje Centara za socijalni rad u podršci dece u sukobu sa zakonom i njihovih roditelja

Od sprovedenih intervjua sa 15 roditelja dece u sukobu sa zakonom 9 od roditelja istakli su da nemaju informacije za podršku koju mogu da dobiju oni i njihova deca, da je angažovanje nekih centara bilo intenzivno na početku, a da su kasnije manje komunicirali „napustili” ih. „Očekivala sam da će savetovanje da zaživi mnogo brže i u mnogo većem obimu. Ne očekujem da nam pomognu u rešavanju naših problema.... Razočarana sam.”

Četiri roditelja je imalo samo tri susreta u Centru za socijalni rad i nemaju informacije šta bi mogli da urade ... susreti su bili informativni. „Nikakve savete nismo dobili”.

„Voditelj slučaja iz Centra za socijalni rad nema dobru komunikaciju sa mnom i mojom porodicom, ona je uvek bili nekako kruta, nije bilo saradivanja sa nama ... Par puta su nas zvali telefonom na neke informativne razgovore, davali informacije, uvek smo se odazivali i ništa... Mi smo uvek insistirali da nam pomognu...”

2. Ispunjena očekivanja. Četvoro od 15 intervjuisanih roditelja odgovorilo je da su dobili ono što su očekivali. Oni su imali prilike da komuniciraju sa socijalnim radnikom/voditeljem slučaja o svojim potrebama, dobili su informacije o socijalnim uslugama koje mogu da koriste i da saraduju sa stručnjacima iz Centara za socijalni rad. Dva roditelja je odgovorilo da je dobilo „i više od očekivanog” te da im je najvažnija mogućnost dogovora sa pouzdanom osobom. Pet roditelja istakli su da su imali početna (pozitivna) očekivanja **no nisu se ostvarila.... Dolazak u centar je uvek u žurbi... mnogo korisnika... promašeni dolasci.**

3. Bolju prilagođenost socijalnih usluga u intervjuu kao potrebu naglasila je gotovo polovina roditelja. Potrebne su promene u pogledu većih finansijskih sredstava koji se daju porodicama, mi smo oba nezapošljena roditelja što su posebno isticali roditelji „Dete raste, postaje zahtevnije”.

Roditelji su u više navrata tokom razgovora naglašavali da su postigli odgovarajući stepen fleksibilnosti i međusobnog prilagođavanja. Sa druge strane, ograničene finansije i pojedine **duge** procedure vezane za uslugu ometaju ih da dobiju prilagođenu i blagovremenu podršku i pomoć.

4. Izjašnjavanje o meri u kojoj su ostvareni ciljevi socijalnih usluga. Za 5 od 15 roditelja su ocenili da su planirani ciljevi u potpunosti ostvareni, a za 6 porodica da su delimično ostvareni.

5. Voditelji slučaja su primetili da porodice imaju potrebe da nastave sa korišćenjem usluge, i to prvenstveno zato što dete na ovaj način uspešno zadovoljava potrebu za stimulacijom razvoja i podrškom razvoju (nove aktivnosti i sadržaji), zato što je roditeljima neophodno rasterećenje i zato što dete na ovaj način širi svoju socijalnu mrežu.

Za četiri ispitivane porodice nisu dobijeni odgovori. To su porodice kod kojih je usluga (formalno) prekinuta i gde su prestali kontakti sa Centrom za socijalni rad. U jednoj porodici došlo je do privremenog prekida u korišćenju usluge jer roditelju nije odgovaralo da dolazi jednom nedeljno, već je želeo da koristi usluge prema svojim potrebama i potrebama deteta.

Zaključci i preporuke

Uspešna primena metoda vođenja slučaja umnogome zavisi od prikladnosti stručnih profila, jer nemaju svi iskustvo u radu u ostvarivanju prava i usluga i potrebna im je obuka za oblast u kojoj nisu radili. U Centrima za socijalni rad je potreban deo profesionalaca da postanu voditelji slučaja, ali i da uposle profesionalce u Centru za socijalni rad, kako bi deca u sukobu sa zakonom blagovremeno i kvalitetno ostvarivali svoja prava i socijalne usluge, u skladu sa zakonom, javnih ovlašćenja Centara za socijalni rad i prema njihovim individualnim potrebama. Potrebno je uvođenje supervizije koja će omogućiti stručnu podršku, učenje, razvoj znanja, kompetencija i mogućnost stručnih radnika da preuzmu odgovornost za sopstveni rad i na taj način podignu nivo kvaliteta podrške detetu u sukobu sa zakonom i njegovim roditeljima, primenjujući standarde u radu, no i smanjujući sopstveno sagorevanje.

LITERATURA

- Brondino, M. J. (1996). Multisystemic therapy: An effective violence prevention approach for serious juvenile offenders. *Journal of Adolescence*, 19(1), 47–61.
- Cleaver, H., Unell, I. and Aldgate, J (2011) Children's needs: parenting capacity: child abuse: parental mental illness, learning disability, substance misuse, and domestic violence (PDF). London: The Stationery Office (TSO)
- Dawe, S. & Harnett, P. (2007) Reducing potential for child abuse among methadone -maintained parents: results from a randomized controlled trial *Journal of Substance Abuse Treatment*, 32, 381 – 390.
- Dimitrijoska S. (2022). Priručnik za utvrđivanje metodologije za definiranje, slučaj u stručnom radu Centra za socijalni rad, Udruženje socijalnih radnika Makedonije, Skopje
- Dimitrijoska S.(2012) Socijalna rabota so maloletnici storiteli na krivični dela, Filozofski fakultet, Skopje
- Žegarac N. (2016) Mapiranje praksi i radne snage u oblasti zaštite dece u Srbiji, Centar za integraciju mladih, Beograd
- Zakon za semejstvo (*Služben vesnik na Republika Makedonija br. 80/1992, 9/1996, 38/2004, 33/2006, 84/2008, 67/2010, 156/2010, 39/2012, 44/2012, 38/2014, 115/2014, 104/2015 i 150/2015, 53/2021, 199/2021*).
- Zakon za pravda za deca (*Služben vesnik na Republika Severna Makedonija br. 66/2024*)
- Zakonu za socijalna zaštita (*Služben vesnik na Republika Severna Makedonije, br. 104/2019*),
- Izvestaj o deci u sukobu sa zakonom, 2023, JU Zavod za socijalnu dejatnost, Skoplje
- Профил на детската популација во Република Северна Македонија, 2023, УНИЦЕФ
- Forrester, D., Westlake, D., & Glynn, G. (2012). Parental resistance and social worker skills: Towards a theory of motivational social work. *Child & Family Social Work*, 17(2), 118–129. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2012.008>.
- Hanett P.(2007) Procedure for assessing parents' capacity for change in child protection cases [Children and Youth Services Review Volume 29, Issue 9](#).

CHALLENGES IN THE IMPLEMENTATION OF MEASURES FOR INCREASED SUPERVISION BY THE GUARDIANSHIP AUTHORITIES WITH CHILDREN IN CONFLICT WITH THE LAW

Summary

Children who are in conflict with the law do not do so by choice, but as a result of the narrowed opportunities available for their development. Options are even more limited once they enter the criminal justice system. Juvenile delinquency is not a story of success, but a testimony of failure. Professional literature recognizes the division of etiological factors of juvenile delinquency into: exogenous or external, related to the socio-cultural conditions of life: school, family, housing, peer group, media, leisure time, etc., and endogenous or internal (emotions, character, temperament, intelligence, etc.). By combining two or more factors, a minor may find himself/herself in a situation of committing a criminal offense or expressing antisocial behavior. The most common reaction of the state towards minor perpetrators of criminal offenses is the imposition of measures of enhanced supervision - in over 80% of cases. Measures of enhanced supervision (imposed on minors who need to undertake more permanent measures of education, re-education or treatment with appropriate supervision, which does not require their complete separation from the current environment in which they live). Enhanced supervision by guardianship authorities includes work with parents and work with children, especially neglected children. Working with parents is focused on developing responsible parenting, and developing and acquiring skills for responsible parenting. The measure requires intensive work with children and their parents. Research shows insufficient dedication of guardianship authorities and numerous challenges they face in their work. Research points to challenges that reduce the effects of working with children and their parents. A large number of clients and the insufficient resources prevent the planned effects of the intervention. In addition to the data from the research, the paper includes examples of good practices in working with children in conflict with the law and their parents.

Key words: *children in conflict with the law, neglected children, measure of enhanced supervision by the guardianship authority, responsible parenting*